

Frank Zappa is een vis

Van namen die voorbij gaan

De hele wereld telt alles bij elkaar ruim 32.000 vissoorten. En elk jaar worden er nog nieuwe soorten ontdekt. Al die dieren moeten natuurlijk een naam hebben.

Tekst Frans Collignon Illustraties Domin Dalessi en Sportvisserij Nederland

Voor de wetenschap is het geen punt om namen te geven aan nieuw ontdekte soorten. Ze tasten eens in de Latijnse of Griekse grabbelzak, verzinnen wat - bijvoorbeeld wie ze zullen vernoemen - en hup... daar is de naam. Dat gaat volgens een systeem met Latijnse namen dat de Zweed Linnaeus zo'n 250 jaar geleden heeft uitgevonden. Linnaeus heette eigenlijk Von Linné, maar hij heeft ook zijn eigen naam naar het Latijn omgezet. Toch bekt het niet lekker als je in het Latijn moet vertellen wat je hebt gevangen. "Moet je eens kijken. Ik heb toch een dikke *Pleuronectes platess* in mijn tas". Er zit dus een schol in die tas.

Muzikale grondel

Van de Nederlandse namen voor vissen is niet altijd direct duidelijk waar ze vandaan komen. De geschiedenis verbergt in de loop der jaren nu eenmaal veel en ons collectieve geheugen is niet altijd even goed. Bovendien heeft dezelfde vis in verschillende delen van het land weer andere namen. Ook worden jonge vissen nogal eens aangezien voor een andere soort en kregen ze dus een andere naam. Zo is jonge kabeljauw tijdenlang dors genoemd omdat men dacht dat het een aparte vissoort was. Het kabeljauwtienertje had zelfs een eigen Latijnse naam: *Gadus callarias*. Maar dat kon later gelukkig gemakkelijk worden hersteld in *Gadus morhua*, zoals ook vader en moeder kabeljauw bekend staan. Soms is de oorsprong van een Nederlandse naam weer eenvoudig te raden omdat die ook wel erg voor de hand ligt. Zo wordt een vis die over de grond schuift grondel

genoemd. En er zijn maar liefst een dikke 2.000 soorten grondels met allemaal hun eigen Latijnse naam. We gaan ze hier niet allemaal opnoemen, maar eentje halen we er even uit. Dat is de *Zappa confluentus*, een vis uit Nieuw-Guinea die in 1978 werd ontdekt, en wel door een fan van de ruige musicus Frank Zappa. Nog een geluk dat de ontdekker geen liefhebber van de Heideroosjes was.

Ansjovis

De ansjovis heeft een interessante geschiedenis achter zich.

Soms krijgen verschillende vissen dezelfde naam omdat ze bijvoorbeeld allemaal op hun rug donkere spikkels hebben. Dat is het geval bij de voorn en de forel. Beide namen komen van de zelfde oervorm af; de een via het Nederlands en de ander via het Duits. De ansjovis heeft, naamkundig gezien, een heel interessante geschiedenis achter de rug. De oervorm komt zeer waarschijnlijk uit het Grieks en betekent iets als kleine eetbare visjes. Via verbasteringen in het Italiaans is het in het Spaanse anchoa en het Catalaanse anxova, meervoud anxoves (spreek uit als antsjoves) terechtgekomen. Dat hebben die Nederlanders simpel als ansjovis tot zich genomen. Dat de -ves in -vis werd veranderd, ligt nogal voor de hand omdat de kleine

diertjes nu eenmaal schubben hebben en zwemmen. Die Nederlandse naam hebben we vervolgens aan de Duitsers uitgeleend en ook aan de Russen, Denen en Zweden. Opvallend is dat als we het hier hebben over ansjovissen, we drie keer een meervoud gebruiken. De oorspronkelijke Griekse vorm was namelijk al meervoud, de Spanjaarden zagen echter het woord als enkelvoud en voegden daar hun eigen meervoudsvorm -es aan toe en wij doen dat nog eens dunnetjes over door er -sen of -sjes achter te plakken. Maar goed dat er zo veel ansjovissen zijn.

Overigens hebben ze niet overal in Nederland die meervoudsvorm overgenomen. De oude Urkers en Markenaars hebben het over ansoop en ansopies. De Latijnse naam is trouwens in ieder land *Engraulis encrasicolus*.

Rijtje

Hoe handig die Latijnse eenduidige naam is blijkt wel als we de Nederlandse namen zoeken van de *Lota lota*, de enige kabeljauwachtige die zijn leven in zoetwater doorbrengt. Het is een heel rijtje: kwabaal, aalkwab, puitaal, puit, aalpuut, weeraal, lomp, boerenaal, veenpuut en veenaal. De benamingen beschrijven bijna allemaal de wat kwabbig ronde en langgestrekte vorm, als een aal, van de vis. Om het nog ingewikkelder te maken worden sommige van deze Nederlandse namen ook voor andere vissen gebruikt die een wat gezwollen en verlengde bouw hebben. We verwelkomen daarom de Latijnse benaming die door Von Linné, eh, Linnaeus is ingezet. V

De Zweed Linnaeus is de grondlegger van de wetenschappelijke vissernamen.